

حمایت از حقوق دارنده ناآگاه برات در لایحه تجارت

فروغ مصطفی منقمی، عضو هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

شبکه ایران

اسناد تجارتي به عللی از قبیل مخاطره آمیز بودن انتقال وجوه نقد، یا در دسترس نبودن همیشگی آنها برای تجار و به منظور دستیابی به اهداف مورد نظر در تجارت مانند تسهیل و سرعت بخشیدن به عملیات تجارتي مورد استفاده قرار گرفته اند. از این رو بهره گیری از اسناد تجارتي نیز باید با اهداف مربوط سازگار باشد. بنابراین نظام های حقوقی مختلف مزایا و ویژگی های خاصی را برای این اسناد شناسایی کرده اند. اسناد مزبور از ویژگی هایی مانند قابلیت انتقال، استفاده از آنها به عنوان وسیله پرداخت و اعتبار و همچنین قابلیت وثیقه گذاری توسط تجار در موارد لزوم برای دریافت وجوه و اعتبارات مورد نیاز برخوردار هستند. به علت حائز اهمیت بودن استفاده از نقش اسناد مزبور به عنوان وسیله پرداخت در کسب و کار برای گردش سریع ثروت در جامعه و ایجاد اعتماد در بازرگانان نسبت به اعتبار اسناد موصوف، پس از صدور این اسناد صرف نظر از منشأ آنها رابطه حقوقی مستقلی ایجاد می شود. افزون بر آن، با توجه به لزوم اطمینان و شفافیت حقوقی در فضای کسب و کار، رعایت شرایط شکلی در تنظیم اسناد تجارتي نیز اهمیت خاصی دارد. اهمیت این تشریفات شکلی تا آنجاست که عدم رعایت آنها موجب بی اعتباری سند صادره می شود. این دیدگاه به خوبی در ماده ۷۰۳ لایحه جدید تجارت منعکس شده است. ماده ۷۰۳ لایحه مندرجات لازم برای درج در برات را تعیین کرده است. این ماده در مقایسه با ماده ۲۲۳ قانون تجارت فعلی که شرایط شکلی برات و برخی از اطلاعات لازم برای درج در آن را مشخص نموده، هویت برات دهنده را نیز به اطلاعات مزبور افزوده است. با توجه به مفاد ماده ۸۷۷ لایحه تجارت مراد از هویت در کتاب سوم - که مواد راجع به برات را نیز در بردارد - نام، نام خانوادگی شخص حقیقی و نام و نوع شخص حقوقی است. اما از سوی دیگر، لزوم وجود اعتماد در فضای کسب و کار ایجاب می نماید روابط حقوقی میان تجار با استفاده از اسناد تجارتي از استحکام لازم برخوردار گردد و تلاش های انجام شده بر اساس حسن نیت با مطرح نمودن شک و تردید در موارد غیر ضروری و بی مورد، بی ثمر نماند. زیرا در مواردی

اشخاصی مانند دارندگان ناآگاه برات اقدامات مشروعی را انجام می‌دهند، اما ممکن است متعاقب آن‌ها به عللی روابط حقوقی ایجاد شده میان ایشان و طرف‌های دیگر متزلزل شود. در این گونه موارد نیز قانونگذار از دارنده ناآگاه (باحسن نیت) برات حمایت کرده است. حمایت مورد نظر که به رفع یکی از خلأهای قابل توجه قانون تجارت فعلی می‌پردازد، در ماده ۷۰۷ منعکس شده است. این ماده مقرر داشته است: "اگر برات به هنگام صدور فاقد شرایط مذکور در ماده (۷۰۳) این قانون باشد و سپس به وسیله دارنده برات تکمیل شود، اعتبار برات را دارد. در این صورت هیچ یک از مسؤولان برات نمی‌توانند در برابر دارنده ناآگاه به فقدان اختیار تکمیل‌کننده سند یا خروج او از حدود اختیارات اعطایی استناد کنند." مطابق مفاد این ماده در صورتی که براتی در هنگام صدور فاقد شرایط ذکر شده در ماده ۷۰۳ این قانون باشد و به عبارت دیگر، برای صدور برات شرایط شکلی مربوط به درج مندرجات آن نسبت به برات صادر شده رعایت نشده باشد، این نوع برات هرگاه نسبت به شخصی باحسن نیت مصداق یابد، از دیدگاه قانونگذار به عنوان سند تجارتي برات اعتبار خواهد داشت. قانونگذار در پی معتبر شناختن برات به شرح مذکور در صدر این ماده، در قسمت اخیر ماده ۷۰۷ نیز مقرر داشته است که "در این صورت هیچ یک از مسؤولان برات نمی‌توانند در برابر دارنده ناآگاه به فقدان اختیار تکمیل‌کننده سند یا خروج او از حدود اختیارات اعطایی استناد کنند." بنابراین اگر دارنده براتی که سند در وجه و یا به حواله کرد او صادر شده، یا مطابق لایحه به او منتقل می‌شود، با فقدان شرایط شکلی پیش‌بینی شده در ماده ۷۰۳، سند را تکمیل نماید در صورتی که ادعایی مبنی بر فقدان اختیار تکمیل‌کننده سند در این مورد توسط هر یک از مسؤولان سند در برابر دارنده براتی که از این موضوع ناآگاه بوده و آن را با حسن نیت و از طریق مشروع دریافت کرده، مطرح گردد یا به خروج تکمیل‌کننده از حدود اختیارات اعطایی استناد شود اعتبار برات صادر شده خدشه دار نخواهد شد و سند صادر شده قانوناً معتبر خواهد بود.

ضرورت استفاده از وجود اعتماد در فضای کسب و کار و سرعت عملیات تجارتي ایجاب می‌کند که قانونگذار تجار را ترغیب نماید تا همواره با حسن نیت عمل کنند و روابط حقوقی ایجاد شده با اتکای به اسناد تجارتي پس از صدور اسناد مزبور، صرف نظر از منشأ یا علت

صدور آنها روابط حقوقی مستقلی محسوب شوند. در این صورت استحکام عملیات تجارتي با ایجاد بی‌اعتمادی در موارد غیر ضروری متزلزل نمی‌گردد و سرعت گردش آنها نیز با طرح ادعایی غیرموجه کاهش نمی‌یابد. با توجه به این نکات لایحه تجارت به شرح ذکر شده از حقوق دارنده باحسن نیت برات حمایت کرده است تا این اسناد با اعتماد به ظاهر آنها گردش بهتری در بازار داشته باشند.